

УДК 339.92

DOI 10.30970/vir.2018.45.0.9409

ВИГОДИ ТА ВТРАТИ ГРЕЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Наталія Комар

*Тернопільський національний економічний університет,
вул. Львівська, 9, м. Тернопіль, Україна, 46020, тел. 0679097797,
e-mail: nkomar@ukr.net*

Висвітлено історичні аспекти створення країнами Європи інтеграційного об'єднання – ЄС. Оцінено історичні етапи та передумови приєднання грецької економіки до ЄС. Після відновлення демократії в Греції знову активізувалися переговори щодо приєднання, які тривали три роки (липень 1976 р. – травень 1979 р.). Приєднання Греції до Європейського співтовариства відбулося 1 січня 1981 р. З моменту вступу країни до ЄС, зазначимо, що до 1981 р. ВВП суттєво зріс. Розглядаючи рівень інфляції до і після вступу Греції до ЄС, то до 1981 року він поступово зростав, а після вступу (зокрема, 2002 року) стабілізувався, коли Греція повністю впровадила валюту євро. Незважаючи на зростання ВВП, зниження рівня інфляції, уряд Греції здійснював необдуману популістську політику, витрачаючи величезні позики від МВФ на соціальне забезпечення населення. Водночас національна промисловість вимагала значних капіталовкладень. Не дивно, що з 1981 р. національна продукція Греції виявилася неконкурентоспроможною з європейськими аналогами в умовах лібералізації зовнішньої торгівлі, а її від'ємне зовнішньоторговельне сальдо ще більше зростало, хоча обсяги експорту та імпорту товарів і послуг у поточних цінах між Грецією та країнами ЄС збільшувалися. Зниження продуктивності праці, відсутність заходів з модернізації сільського господарства як пріоритетної галузі Греції спричинили зростання дефіциту державного бюджету та боргового навантаження грецької економіки. В умовах світової фінансової кризи 2008 р. у Греції ще більше скоротилися державні доходи, що своєю чергою спричинило банкрутство підприємств і масштабне скорочення працівників. Розглянуто надання макрофінансової допомоги Греції впродовж 2010–2018 рр. на суму 288,7 млрд євро для виходу з довготривалої фінансово-економічної кризи. Реалізація трьох програм макрофінансової допомоги вимагала від грецького уряду запровадження реформ, покликаних зменшити державний дефіцит та боргове навантаження країни. Оцінено наслідки ефективності кредитів у рамках МВФ та Європейського стабілізаційного механізму.

Ключові слова: європейська інтеграція; Європейський Союз; ВВП; рівень інфляції; зовнішній борг; експорт; імпорт; світова фінансова криза; макрофінансова допомога; МВФ; Європейський стабілізаційний механізм; країни єврозони.

Вступ. Європейський Союз створений не лише за один раз Маастрихтським договором, а є результатом поступової інтеграції з 1945 року, коли один рівень Союзу давав впевненість і стимул для створення наступного рівня. Отже, ЄС, можна сказати, створений за вимогами своїх держав-членів. Зазначимо, що кожна країна при вступі до ЄС переслідувала власні економічні та політичні інтереси, очікувала досягти певних структурних зрушень в економічній і соціальній сферах, у зовнішній діяльності та активізації руху капіталу й робочої сили. Для оцінювання мотивів і наслідків європейської інтеграції в розрізі країн ЄС ми обрали середземноморську державу Грецію, яка приєдналась до

європейської спільноти 1 січня 1981 року, стала десятою державою-членом Європейського Співтовариства та продемонструвала другу хвилю розширення ЄС. На прикладі грецької економіки розглянемо історичні передумови вступу країни до ЄС та проаналізуємо макроекономічні результати досягнуті Грецією після вступу до ЄС в контексті компаративного аналізу, а також оцінимо, які результати вдалося отримати Греції в межах та за межами ЄС у сфері зовнішньої торгівлі та руху капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історію, етапи становлення ЄС та ефективність європейської інтеграції, в тому числі вступ Греції до ЄС досліджували такі вчені, як: Є. Савельєв, І. Бураковський, В. Копійка, К. Кудрявцев., Т. Шинкаренко, E. Siskos, M. G. Plummer, G. Polychronopoulos, Rebecca M. Nelson, Paul Belkin, Derek E. Mix, Miranda Xafa, Jan van der Harst, Jan Suchaček, Enrico Spolaore, Weiler and Martina Kocjan, Elizabeth Mariotz, D. K. Malhotra та інші.

Зазначимо, що у багатьох дослідженнях проаналізовано причини створення ЄС та інституційне забезпечення його функціонування, в тому числі цілі, передумови та мотиви приєднання країн континенту Європа до європейської спільноти, а також наслідки європейської інтеграції загалом. Водночас у дослідженнях українських науковців мало уваги приділено європейській інтеграції та її історичним особливостям у розрізі країн, а також їхнім здобуткам з позиції макроекономічного становища, інвестиційного та зовнішньоторговельного середовища в коротко- та довгостроковій перспективі.

Постановка завдання. Основною метою статті є визначення цілей, мотивів і передумов на основі ретроспективного аналізу, інтеграції грецької економіки до європейської спільноти та дослідження вигод і витрат, отриманих Грецією від приєднання до ЄС.

Виклад основного матеріалу. Європейська інтеграція викликана історичними обставинами та мотивована обговореннями у сфері політики, економіки й безпеки: уникнення повторення урядових невдач, які відбулися під час двох світових війн у ХХ столітті й поширення націоналізму; економічне спустошення, спричинене руйнацією під час воєн; поява двох світових лідерів на світовій арені – США та Радянського Союзу – з конкуруючою економічною та політичною ідеологіями; поділ Європи (Східна та Західна) та потреба у безпеці від загрози та експансії Радянського Союзу; потреба у швидкому розвитку стандартів життя й економічних виконань з метою встановлення довготривалого миру й безпеки та не допущення фашизму й комунізму; примирення Франції та Німеччини як основа стабільності всередині Західної Європи [2, с. 118–120].

Як засвідчує світова та європейська практика, здебільшого в країнах, які стали членами певних інтеграційних об'єднань, починають відбуватися позитивні зрушення, такі як: прискорення темпів економічного зростання, зниження рівня інфляції, підвищення соціального захисту населення, зменшення рівня безробіття тощо. Така ситуація характеризується терміном «демонстраційний ефект», який проявляється в тому, що позитивні зрушення в країнах-членах певного регіонального інтеграційного об'єднання, в тому числі

ЄС, мають неабиякий психологічний вплив на ті країни, які є за його межами. Вони намагаються інтегруватися та стати повноцінними членами, навіть не маючи для цього макроекономічних передумов.

Країни, які залишилися за межами регіонального інтеграційного об'єднання, здебільшого відчують певні труднощі взаємовідносин із країнами, які є членами цього угруповання. Це так званий «ефект доміно», який вимагає від країни якомога швидше вступити в інтеграційне об'єднання, щоб покращити й збільшити обсяги зовнішньої торгівлі між партнерами в межах інтеграційного об'єднання [3, с. 68–79].

Теорія причин і наслідків міжнародної інтеграції допоможе нам глибше, в умовах ретроспективного аналізу, зрозуміти передумови й мотиви, грецької інтеграції до ЄС та проаналізувати наскільки очікування уряду й населення Греції, що збігаються із результатами європейської інтеграції країни.

Шлях Греції в єдину Європу не був простим і швидким. Співпраця Греції з європейськими державами щодо її інтеграції в європейську спільноту розпочалася в 50-х роках ХХ століття. В основу переговорів Греції з країнами ЄС закладені принципи Угоди про асоційоване членство. Впродовж перехідного періоду інтеграційних процесів Греції, який був доволі значним, грецький уряд зумів підготувати свою політичну й соціальну систему до вимог країн ЄС.

У червні 1959 р. держава подала заяву про приєднання до Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС), а 1961 р. була укладена Угода про асоціацію між Грецією та ЄЕС. У наступні роки відбулося часткове призупинення інтеграційних процесів Греції з європейськими державами, а в квітні 1967 р. – повне замороження після введення диктатури в Греції. Лише з липня 1974 року після відновлення демократії знову активізувалися переговори Греції з ЄЕС, унаслідок яких 12 липня 1975 р. Греція знову подала заявку на вступ до ЄС. Переговори про приєднання тривали майже три роки (липень 1976 р. – травень 1979 р.), їхній результат – підписаний Договір про приєднання Греції до Європейського Співтовариства, який ратифікував грецький парламент 28 червня 1979 року. Офіційне приєднання Греції до Європейського співтовариства відбулося через два роки (1 січня 1981 р.).

Виокремимо основні передумови та мотиви вступу Греції до європейської спільноти, а саме:

- забезпечення політичної стабільності в країні та сприяння розвитку й модернізації грецької економіки та суспільства;
- покращення рівня життя населення;
- зниження рівня злочинності в країні;
- зміцнення незалежності та позиції в рамках регіональної та міжнародної системи, розвиваючи свої відносини з іншими міжнародними учасниками за межами ЄЕС;
- посилення впливу на процес європейської інтеграції, а також на конфігурацію європейської моделі;
- привабливість для греків приналежності до «європейської сім'ї» [10; 12].

Розглядаючи економіку Греції до її вступу в Європейський Союз, слід звернути увагу на те, що грецька економіка упродовж 1950–1973 р. перебувала в умовах високих темпів економічного та соціального розвитку. Відбувалося так зване грецьке економічне диво, яке характеризувалося високими темпами економічного зростання в країні (в середньому цей показник сягав 7 %), який був другим у світі після Японії протягом того ж періоду. Валовий внутрішній продукт держави з кожним роком зростав (рис. 1).

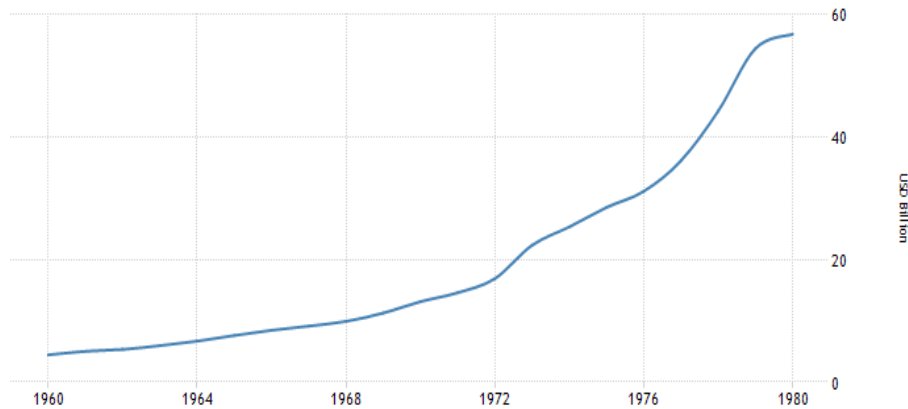

Рис. 1. ВВП Греції протягом 1960–1980 рр., млрд дол. США [4, с. 74–81]

Після вступу Греції до ЄС відбувалося подальше інтенсивне зростання ВВП, яке тривало до 2008 р. (рис. 2).

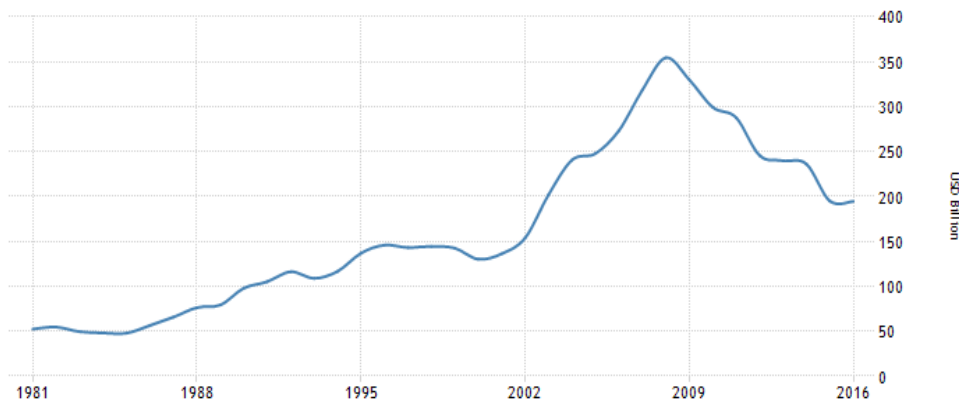

Рис. 2. ВВП Греції протягом 1981–2016 рр., млрд дол. США [1]

Вступ Греції в єврозону в січні 2001 року та перехід на євро значно спростили процес отримання позик для грецького уряду. Це пояснювали тим, що дохідність грецьких облігацій та відсоткові ставки різко скоротилися,

оскільки членство Греції в Європейському Союзі значно зменшувало ризики для потенційних позичальників. Як наслідок, приріст реального ВВП склав в середньому 3,9 % на рік між 2001 та 2008 роками, другий найшвидший після Ірландії в єврозоні.

Розглядаючи рівень інфляції до і після вступу Греції до ЄС, зазначимо, що до 1981 року рівень інфляції поступово зростав (рис. 3).

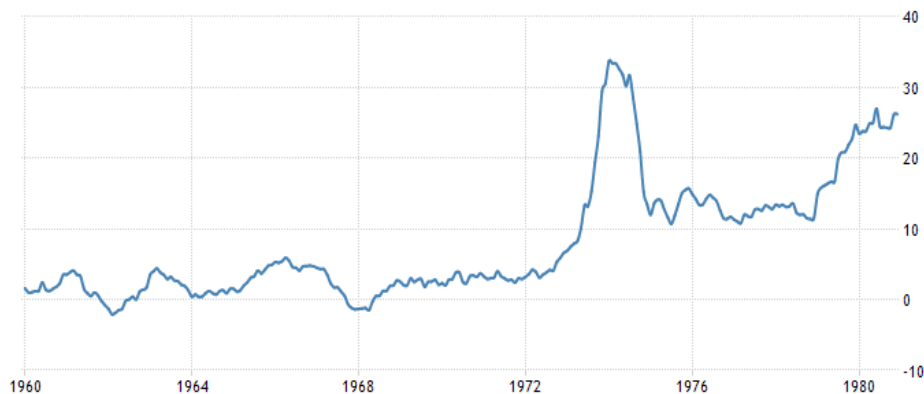

Рис. 3. Рівень інфляції Греції протягом 1960–1980 рр., % [4, с. 74–81]

Після вступу Греції до ЄС рівень інфляції почав падати, оскільки Греція стала частиною європейського ринку. Стабілізувався рівень інфляції 2002 року, коли Греція повністю впровадила валюту євро, що контролював уже Європейський центральний банк (рис. 4).

Рис. 4. Рівень інфляції Греції протягом 1981–2016 рр., % [1]

Отримавши нові можливості, уряд Греції почав здійснювати ряд необдуманих кроків, пов'язаних з отриманням величезних позик від МВФ на соціальне забезпечення населення. За даними Євростат упродовж 2002–2007 рр.

витрати на соціальні статті державного бюджету Греції зросли на 200 %. [1]. У результаті подібної політики частка сфери послуг у ВВП Греції зросла з 62 % (1996 р.) до 75 % (2009 р.), а частка промисловості значно скоротилася. На початковому етапі кредити від МВФ забезпечували доволі високий рівень доходів основної маси населення Греції, отож така політика була вигідною як для греків, так і для уряду.

Як результат, це спричинило до низьку продуктивність, зниження конкурентоспроможності та нестримне ухилення від сплати податків, що, своєю чергою, спонукало до зростання дефіциту державного бюджету та боргового навантаження грецької економіки. Слід звернути увагу на те, що співвідношення боргу Греції до ВВП 2000 року становило 103 %, що значно перевищило максимально дозволений рівень єврозони на рівні 60 %. Те саме стосувалося державного дефіциту Греції. Співвідношення державного бюджету до ВВП 2000 року становило 3,7 %, що перевищувало ліміт для єврозони на рівні 3 %. Державний дефіцит 2009 року досяг критичного показника – майже 16 % від ВВП. Недотримання Маастрихтських критеріїв Грецією щодо вступу до єврозони мало в подальшому негативні наслідки. Починаючи з четвертого кварталу 2008 року, унаслідок світової фінансової кризи Греція опинилася перед ризиком державного дефолту та виходом з єврозони. ЄС та МВФ розробили програму фінансового порятунку Греції, яка з 2010 року і до серпня 2018 року отримала пільгові позики на 288,7 млрд євро, з них 32 млрд євро – від Міжнародного валютного фонду, решту – від країн єврозони (рис. 5).

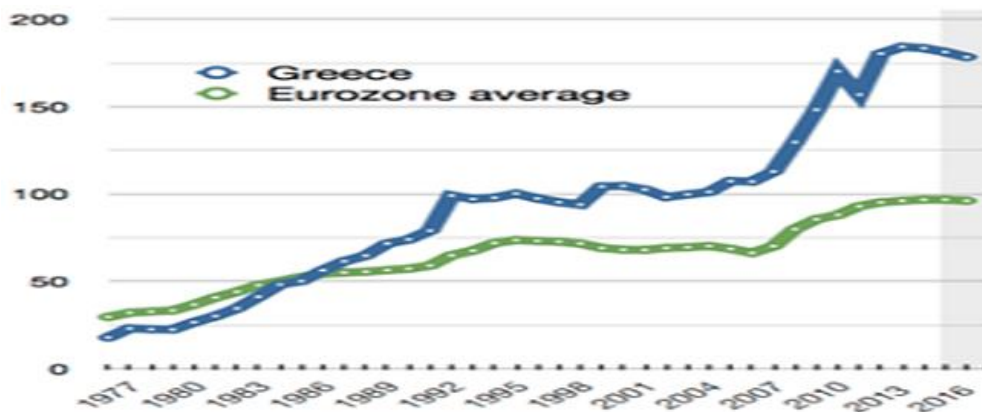

Рис. 5. Зовнішній борг Греції та єврозони протягом 1977–2016 рр., % до ВВП [1]

Протягом зазначеного періоду країни єврозони прийняли три різні трирічні програми допомоги, з яких дві перші не доведені до розрахункового завершення, а третя програма допомоги завершилася 20 серпня 2018 року. В обмін отриманих траншів уряд Греції зобов'язався здійснювати жорсткі заходи бюджетної економії, запуснути механізм приватизації, скоротити пенсії та соціальні виплати. Уряд Греції на вимогу міжнародних кредиторів запровадив

пенсійну та податкову реформи, через які пенсії скоротили, а податки суттєво зросли.

Таблиця 1

Допомога ЄС – МВФ Греції, Ірландії та Португалії [11, с.1–19]

Країна	Дата надання фінансової допомоги	Фінансова допомога країн Єврозони	Фінансова допомога МВФ	Фінансова допомога країн Єврозони та МВФ
Греція	Травень 2010 рік	80 млрд євро	30 млрд євро	110 млрд євро
Ірландія*	Грудень 2010 рік	45 млрд євро	22,5 млрд євро	67,5 млрд євро
Португалія	Травень 2011 рік	52 млрд євро	26 млрд євро	78 млрд євро

*В інших звітах фінансова допомога Ірландії становила 85 млрд євро, в тому числі 17,5 млрд євро – готівкові резерви Ірландії та інші ліквідні активи.

Вищенаведені країни, які опинилися в подібній ситуації як і Греція, після отримання фінансової допомоги зуміли стабілізувати ситуацію. Зокрема, Португалія 2011 року отримала 78 млрд євро за тією ж схемою, що й Греція, і до 2014 року суттєво скоротила державні витрати. Після закінчення програми фінансової допомоги уряд Португалії відмовився від жорсткої економії, зумів досягти економічне зростання до рекордного показника за два десятиліття і, як результат, повернув зарплати бюджетників та пенсії на передкризовий рівень.

Країни ЄС намагаються зменшити дефіцити бюджетів до економічно безпечного рівня – 3 % ВВП відповідно до Маастрихтських критеріїв, отож вимушені здійснювати скорочення видатків бюджету (зокрема, й соціальних), а також підвищувати податкове навантаження на економіку (табл. 2).

Таблиця 2

Очікуваний рівень бюджету в країнах світу (за оцінками МВФ) [4, с. 76]

Країна	2015 р., %	2017 р., %	Абсолютне відхилення
Японія	6,4	5,2	-0,8
США	5,6	5,4	-0,2
ЄС	2,2	1,0	-1,2
Іспанія	4,8	2,9	-1,9
Словенія	4,1	3,6	-0,5
Велика Британія	4,1	1,5	-2,6
Ірландія	3,0	1,7	-1,3
Франція	3,0	1,3	-1,7
Греція	1,9	0,7	-1,2

Країни Єврозони 2012 року створили Європейський стабілізаційний механізм, у рамках якого надавали допомогу Греції, Іспанії та Кіпру. Програма для Іспанії завершилася 2014 року, для Кіпру – 2016 року. Іншими словами, зовнішня фінансова підтримка Греції є найтривалішою допомогою, яку надають країнам Єврозони після міжнародної фінансової кризи. Зокрема, країни зони євро у серпні 2015 року затвердили третю кредитну програму для грецького уряду на суму понад 80 млрд євро на умовах прийняття владою Греції нових жорстких заходів зі скорочення пенсій, зниження соціальних виплат та приватизації держвласності. Однак 2015 року новий уряд, який прийшов до влади, відмовився від фіндопомоги та реформ. Через півроку уряд пішов на поступки і, як результат, у рамках третього траншу було виділено 61,9 млрд євро на три роки для макроекономічної стабілізації та рекапіталізації грецьких банків. У фонді зазначають, що 24,1 млрд євро, доступні Афінам за цією програмою, не стали в нагоді.

Глава Європейського стабілізаційного механізму Клаус Реглінг зазначив, що завершення програми макрофінансової допомоги Греції не означає скасування нагляду з боку євро партнерів. Навпаки, нагляд буде посилено. Члени МВФ та Єврокомісії занадто оптимістично оцінюють здатність грецького уряду рік за роком підтримувати високі темпи зростання та профіцит бюджету. Темпи зростання економіки 2017 року знову стали позитивними, а саме зросли на 1,4 %; нарешті зафіксували первинний (до виплати % по боргу) профіцит бюджету в 4,2 % ВВП (на піку 2009 р. дефіцит становив 15,1 %), а також спостерігається відновлення фінансового сектору. Сьогодні країна має подушку капіталу обсягом 24 млрд євро та, в крайньому разі, зможе сама себе фінансувати впродовж двох років. До 2022 року очікуються, що Греція досягне 3,5 % профіциту бюджету.

Міжнародне рейтингове агентство Standard and Poor's підвищило кредитний рейтинг Греції з рівня В до В+, що засвідчує поліпшення балансу ризиків кредитоспроможності країни, хоча державний борг Греції залишається високим – 2017 року 180 % до ВВП.

Прийняття урядом Греції заходів жорсткої економії зі скорочення дефіциту бюджету під тиском міжнародних кредиторів, основна мета яких вберегти країну від стихійного дефолту, обернулося для грецького ринку праці банкрутствами підприємств та масштабним скороченням працівників. Рівень безробіття в Греції у понад двічі перевищує середній рівень безробіття країн Єврозони. У лютому 2013 року цей показник для 19-ти держав валютного блоку становив 10,8 %.

Таблиця 3

Безробіття у Греції, %*

1980 р.	2013 р.	2017 р.
7 %	27,5 %	21,5 %

*Складено автором за використання джерела [1]

Незважаючи на зростання економіки, рівень життя знизився, рівень безробіття залишається високим – 2017 року 21,5 %, однак це значно нижче 2013 року, коли він зріс до 28 %. Безробіття серед молоді також знизилося із 60 % до 43 %, хоча сьогодні кожна п'ята працездатна особа в Греції залишається безробітною. Зазначимо, що за роки кризи з Греції з населенням 11 млн людей емігрували, за різними оцінками, 350–400 тис. греків, здебільшого, освічених та молодих: вони знайшли роботу в інших країнах Євросоюзу та більшість не поспішає повертатися.

Розглядаючи особливості торговельного середовища, зазначимо, що Греція, вступаючи в європейський торговельний простір, зобов'язалася погодитися на різноманітні торговельні умови та обмеження, що диктував ЄС.

До вступу до ЄС Греція експортувала великі обсяги сільськогосподарської продукції. Крім того, Греція мала кілька заводів з виробництва цукру та кілька великих трикотажних фабрик. Після вступу Греції до ЄС не має жодного. Також скоротились обсяги риболовлі, бавовнярства, виноградарства та багатьох інших форм сільського господарства. Після вступу в Європейський Союз для греків встановили квоти на м'ясо, молоко, персики, апельсини, оливкову олію. Плодові дерева й виноградники, які були в квоті, вирубали. Як результат – найсерйозніше постраждала винна галузь країни [4, с. 74–81].

Зазначимо, що такі торговельні обмеження спричинили занепад промисловості Греції, оскільки продукція національних виробників стала неконкурентоспроможною. Це слугувало однією з причин серйозного економічного занепаду.

Якщо говорити про абсолютні обсяги експорту та імпорту Греції, то вони суттєво зросли в рамках перебування Греції в ЄС. Зокрема протягом 1980–2017 рр. експорт Греції в поточних цінах збільшився майже у 7 разів; зміна відбулася на 0,30 млрд дол. США завдяки зростанню чисельності населення на 2,5 млн осіб, а також на 57,4 млрд дол. завдяки зростанню експорту на душу населення на 5 128,5 дол США. Середньорічний приріст експорту Греції становив 1,3 млрд дол. США або 9,2 %. Середньорічний приріст експорту Греції в постійних цінах становив 5,9 %. Частка експорту Греції в світі та в Європі зросла, відповідно, на 0,013 % та 0,17 %. Мінімум експорту Греції зафіксовано 1970 року (1,0 млрд дол. США), а максимум експорту – 2008 року (82 млрд дол. США).

Щодо імпорту, то цей показник у Греції 2008 року сягав 119 млрд дол. США. Товарна структура імпорту Греції виглядає так: на машини й обладнання припадає лише 38 % обсягу імпорту, на промислові товари широкого споживання – 25 %, на продукти харчування – 13 %, на сировину – 12 %, на паливо й мастильні матеріали – 12 %. Греція, здебільшого, імпортує з таких країн: Італія (17 % імпорту), ФРН (16 %), США (9 %), Франція (8 %), Велика Британія (8 %), Нідерланди (6 %).

Таблиця 4

Експорт та імпорт товарів, послуг Греції, млрд дол. США*

Показники	Рік	1980 р	2008 р	2017 р
Експорт		8 млрд дол. США	82 млрд дол. США	54 млрд дол. США
Імпорт		11 млрд дол. США	119 млрд дол. США	56 млрд дол. США
Зовнішньоторговельний обіг		19 млрд дол. США	201 млрд дол. США	110 млрд дол. США
Зовнішньоторговельне сальдо		-3 млрд дол. США	-37 млрд дол. США	-2 млрд дол. США

*Складено автором за використанням джерела [1]

Виходячи з зазначеного вище, можна зробити висновок, що вступ Греції до ЄС спричинив до статичний ефект, зокрема, ефект створення торгівлі, який проявлявся у збільшенні споживання грецького населення імпортованих товарів та скорочення національного виробництва, оскільки національні товари не могли конкурувати з європейськими відповідниками.

Не випадково багато економістів вбачають у грецькій кризі дещо ширшу кризу платіжних балансів у країнах Середземномор'я (Греція, Португалія, Іспанія, Італія). З кінця 90-х років, коли почалося утворення зони євро, ці країни скористалися зниженням відсоткових ставок для фінансування зростаючого споживання. В результаті споживчі ціни та оплата праці в країнах Південної Європи підвищувались значно швидше, ніж продуктивність праці, випереджаючи при цьому зростання вартості робочої сили в таких країнах, як Німеччина і Франція. Як наслідок, різко збільшилися дефіцити платіжних балансів, а Греція взагалі встановила антирекорд за цим показником не тільки серед країн євросони, але й у блоці ОЕСР (- 10,4 % від ВВП 2010 р.).

В умовах науково-технічного прогресу продуктивність праці в сучасних, розумних і капіталомістких галузях перестає визначатися фактичним часом роботи, а трудові ресурси в відстаючих економіках розподіляються нерационально. Наприклад, у Греції аграрний сектор приносить лише 3,4 % національного доходу, проте в ньому зайнято понад 12 % робочої сили країни. Мізерна мінерально-сировинна база не залишає Греції шансів на успіх у конкурентній боротьбі за міжнародні ринки.

Греція систематично оплачувала зростаючий імпорт товарів за рахунок щораз новіших та нових зовнішніх позик, тоді як прямих іноземних інвестицій країна практично не отримувала, а вкладення зарубіжних інвесторів у її фінансові активи – акції та облигації – різко скоротилися з початком світової економічної кризи 2008 р.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок: грецька економіка суттєво відстає від європейських лідерів щодо конкурентоспроможності та продуктивності.

Кількісно та якісно обчислити економічні наслідки вступу Греції в ЄС намагався 1991 року Пламмер [Plummer]. Дослідник виявив, що торговельний оборот Греції впродовж 1981–1991 рр. мав позитивну динаміку завдяки виробництву сільськогосподарської продукції, а, як диверсифікація торгівлі була спричинена, здебільшого, виробництвом промислових товарів та напівфабрикатів [9, с. 180].

Якщо проаналізувати динамічні ефекти вступу Греції в ЄС, то за допомогою Індексу інтеграції, який наближався до одиниці, виявлено, що вони були мінімальними. Оскільки Греція є не лише малою країною, порівняно з усією системою Європейського Союзу, то митний союз вперше створений розвиненими країнами із високим рівнем доходу та країною із середнім рівнем доходу, якою є Греція.

Дослідники Маттас [Mattas] та Цоувелекас [Tzouvelekas] (1999) вважають, що вступ Греції у ЄС має як позитивний, так і негативний вплив на економіку цієї країни. На їхню думку, найвагомішими перевагами є бюджетні трансфери з ЄС, здебільшого завдяки Спільній сільськогосподарській політиці (ССП), що позитивно відобразилось на доходах фермерів. Негативною стороною грецької інтеграції до ЄС була лібералізація торгівлі, суттєве зростання цін на сільськогосподарську продукцію та внутрішній тиск інфляції, що своєю чергою, негативно вплинуло на торговельний баланс [1].

Досліджуючи інвестиційне середовище, варто звернути увагу на особливості ВВП Греції, оскільки цей показник впливає на інвестиційний клімат (табл. 5).

Таблиця 5

ВВП, ВВП Греції, млрд. дол. США*

Показники	Рік 1980 р	2008 р	2017 р
ВВП	57,01 млрд дол. США	356,14 млрд дол. США	200,69 млрд дол. США
ВВП	138 млрд дол. США	331 млрд дол. США	289 млрд дол. США

*Складено автором з використанням джерела [1]

До та після вступу Греції в ЄС ВВП постійно зростав, що сприяло збільшенню іноземних інвестицій у державу (рис. 5).

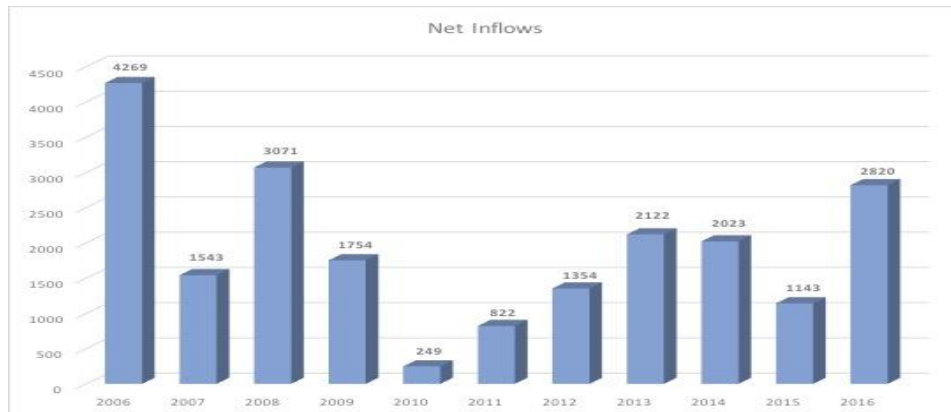

Рис. 5. Прямі іноземні інвестиції в Грецію упродовж 2006–2016 рр. [7]

Світова криза 2008 р. спричинила ще більше скорочення державних доходів. Греція почала інтенсивно брати кредити в міжнародних кредиторів, тим самим нарощуючи державний борг та витрати на його обслуговування. Саме тому після 2008 року відбулося різке скорочення прямих іноземних інвестицій у реальний сектор грецької економіки. До того ж, зросла вартість залучення кредитів для грецьких підприємств, що в результаті спровокувало сильну стагнацію грецької економіки в наступні 10 років.

Однак зауважимо, що 2016 року відбулося доволі значне збільшення інвестицій у Грецію, що дає позитивні очікування стосовно подальших змін.

Вступ Греції до ЄС також спричинив зміни в правовій системі держави. Відразу після вступу Греції довелося впроваджувати європейське законодавство. Зокрема упродовж 1981–1985 рр. Європейська Комісія ініціювала 108 розглядів, зумовлених некоректним застосуванням норм і правил ЄС у Греції. Сьогодні ще у чотирьох сферах нормативно-правових актів Греції та ЄС існують деякі суперечності: забезпечення охорони здоров'я і безпеки службовців на робочому місці; інвестиції в прикордонних регіонах; телекомунікаційний та банківський сектори; визначення майбутнього націоналізованих галузей економіки [1].

Загалом за показником бідності Греція перемістилася з дев'ятого на третє місце в ЄС. Поряд з Болгарією та Румунією увійшла в трійку найбідніших із 28-ми країн Євросоюзу. Після кризи всі країни, крім Греції, змогли скоротити бідність до середньоєвропейського рівня. Крім того, для грецької економіки характерні роздутий державний сектор, могутня бюрократія, слабкий інституційний розвиток і зарегульованість приватного бізнесу. Згідно з індексом сприйняття корупції Transparency International за 2011 р., у Греції відзначено найвищу корупцію серед усіх країн євросони. За даними Світового банку, в країні надмірно великий сектор тіньової економіки – упродовж 1999–2007 рр. цей показник в середньому становив 27,5 % від офіційного ВВП.

Висновки. З економічної точки зору, вступ Греції в ЄС 1981 року був історичною подією, оскільки вперше європейська спільнота приєднала країну із

середнім рівнем доходу. Греція є наочним прикладом того, що вступ до Євросоюзу та до єврозони має як позитивні, так і негативні наслідки. Греції, як частині європейської спільноти, довелося погодитися на умови ЄС, не враховуючи всі ризики від членства в європейській спільноті. Уряд Греції проводив політику, засновану на популізмі – це проявлялося у збільшенні витрат на соціальні потреби населення, замість розвитку національної промисловості, використовуючи кредити ЄС. Отож фінансова криза 2008–2009 рр., надзвичайно сильно підірвала грецьку економіку, що спричинило втрати робочих місць та великих державних боргів. Неможливість виплатити зовнішні борги супроводжується незадоволенням місцевого населення, яке протестує проти політики жорсткої економії з боку міжнародних кредиторів. До того ж, у країні не розвивається приватна ініціатива через високі банківські відсотки та бюрократію. Для грецької економіки характерний великий відсоток державного сектору та розвинена тіньова економіка [6].

Багато вчених стверджують, що сучасна грецька криза є наслідком вступу Греції до ЄС, оскільки економічне та політичне середовище Греції виявилися непристосованими до перебудов.

У Єврокомісії стверджують, що макрофінансова допомога Греції впродовж 2010–2018 рр. з боку МВФ та країн єврозони допомогли країні стати сильнішою економікою. Доволі важко спрогнозувати подальші економічні зміни в Греції. Однак багато експертів пропонують два можливих варіанти розвитку відносин Греції та ЄС. Перший сценарій пов'язаний із подальшою співпрацею з європейськими кредиторами в плані виведення Греції з довгострокової кризи. Поточна ситуація на ринку праці засвідчує, що рівень безробіття знижується. Водночас аналітики вважають, що до 2020 року Греція знову зіштовхнеться великою кількістю безробітних. Очікуються позитивні зміни зі зменшенням рівня інфляції та заборгованості уряду до ВВП поряд із оновленням національної промисловості, що зумовить макроекономічну рівновагу в регіоні. Скептики переконані, що Греція офіційно оголосить дефолт значно раніше, ніж 2023 року, якщо економіка країни перебуватиме в депресії, а приватні ринки капіталу так і не відкриються для уряду в найближчі роки. В цьому випадку єдиним джерелом фінансування бюджетного дефіциту залишається фінансова допомога Євросоюзу і МВФ, які зобов'язують уряд Греції здійснювати найжорстокіші бюджетні реформи. А це, своєю чергою, провокуватиме народні бунти та акції громадянської непокорності, а також приходу до влади войовничих націоналістів, які займуть ізоляціоністську позицію щодо Євросоюзу.

Інший сценарій пов'язаний із виходом Греції з єврозони та поверненням національної валюти. Прихильники такого розвитку подій стверджують, що така ситуація зможе зупинити кризу в Греції та даватиме змогу уряду самостійно керувати своїм фінансовим середовищем. Багаторазова девальвація національної валюти даватиме змогу країні відразу підвищити конкурентоспроможність за рахунок автоматичного скорочення витрат на оплату праці та підвищення рентабельності експортного сектора. Водночас передбачають, що вихід Греції з єврозони спричинить багато несприятливих явищ для європейських держав та

стане передумовою пізнішого виходу Греції з ЄС, що є згубним для самої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Греція: досвід членства у ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19216/>.
2. *Комар Н. В.* Еволюція інтеграційних процесів в Європі / Н. В. Комар // Україна в процесі імплементації Угоди про асоціацію з ЄС : зб. тез доповідей Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчених, 23–24 квіт., 2015 р., Тернопіль / відп. за випуск Є. В. Савельєв. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 118–120.
3. *Комар Н. В.* Зони вільної торгівлі: еволюція і ефекти для країн-учасниць / Н. В. Комар // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2015. – № 1. – С. 68–79.
4. *Кудрявцев К. О.* Вплив кризових процесів на стан макроекономічної рівноваги в Грецькій республіці / К. О. Кудрявцев // Економічний форум. – 2014. – № 1. – С. 74–81. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2014_1_16.
5. *Македонська Н. В.* Іноземний досвід управління дефіцитом бюджету / Н. В. Македонська // Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського. – 2015. – Випуск 3. – С. 732–735.
6. Почему Греция до сих пор не вышла из ЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://delo.ua/economuandpoliticsinukraine/platon-v-evrope-313326/>.
7. Що дало Греції членство в Євросоюзі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pravoslavnews.com.ua/massmedia/Grecija_i_Evrosojuz/.
8. *Giannitsis, T.*, (1988), *Accession to the EEC and Effects on Industry and Trade*, Athens: Foundation for Mediterranean Studies.
9. *Plummer, M. G.*, (1991), «Ex-Post Empirical Estimates of the Second Enlargement: The Case of Greece», *Weltwirtschaftliches Archiv*, 127:171–181.
10. *Polychronopoulos, G.*, (1994, November), «The Society of Services and New Development Prospects of Greece into the European Union and Balcan Region», International Conference «Greece: Prospects for Modernisation», LSE and Univ. of Athens, London.
11. *Rebecca M. Nelson, Paul Belkin, Derek E. Mix* (2011, August). *Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications*. Congressional Research Service for Congress, p.1–19.
12. *Siskos, E.*, (1998), *Black Sea Economic Cooperation: Problems and Prospects*, Athens: Papazissis Publishers.
13. *Truman, E. M.*, (1975), *The Effects of European Economic Integration on the Production and Trade of Manufactured Products*, in BALASSA, B., (eds), *European Economic Integration*, Amsterdam: North Holland, p. 3–39.
14. *Truman, E. M.*, (1969), *The European Economic Community: Trade Creation and Trade Diversion*, *Yale Economic Essays*, 9:201–257.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2018

Прийнята до друку 01.09.2018

BENEFITS AND LOSS OF GREECE IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION

Nataliya Komar

*Ternopil National Economic University,
9, Lvivska Str., Ternopil, Ukraine, 46020, tel. 0679097797,
e-mail: nkomar@ukr.net*

Historical aspects of the integration grouping creation by countries of Europe as EU were considered. Historical stages and prerequisites the accession of the Greek economy to EU were estimated. After the restoration of democracy in Greece, the accession negotiations, which have lasted for three years (July

1976 – May 1979), were again intensified. January 1, 1981, Greece joined into European Community. Since the country's accession to EU in 1981, GDP has grown substantially. Considering the inflation rate before and after the accession of Greece to EU, by 1981, the inflation rate was gradually increasing, and after accession, in particular in 2002, the inflation rate stabilized when Greece fully implemented the euro.

Despite of the growth of GDP, the decline of inflation rate the Greek government carried out an unwise populist policy, spending huge loans from the IMF on social defence of the population. At the same time, the national industry required significant investment.

That's why, since 1981, Greek national products were uncompetitive with European counterparts in the context of the foreign trade liberalization, and its deficit of foreign trade grew even more. Although the volume of export and import of goods and services at current prices between Greece and the EU countries increased. Decreasing of labor productivity, lack measures of agriculture modernization as a priority branch in Greece led to an increase the deficit of state budget and debt of the Greek economy. In 2008, in the context of the global financial crisis in Greece, government revenues decreased, which in its turn led to bankruptcy of enterprises and large-scale reduction of employees. The lending of macrofinancial assistance to Greece over 2010–2018 for a total of 288.7 billion euros to resolve the long-term financial and economic crisis was considered. The implementation of three macrofinancial assistance programs required the Greek government to perform series of reforms that should reduce the country's deficit and debt. The consequences the effectiveness of loans in framework of the IMF and the European stabilization mechanism were evaluated.

Key words: European integration; European Union; GDP; inflation rate; external debt; export; import; world financial crisis; macrofinancial assistance; IMF; European stabilization mechanism; Eurozone countries.